

THƠ TÌNH CUỐI MÙA THU

Xuân Quỳnh thuộc thế hệ các nhà thơ nữ xuất hiện và trưởng thành trong cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước - cùng với Thuý Bắc, Phan Thị Thanh Nhàn, Ý Nhi, Lâm Thị Mỹ Dạ... Nhưng có lẽ, chị là cây bút sáng tác liên tục và dồi dào hơn cả. Đó thực là một hành trình không mệt mỏi, được thử thách qua thời gian với nhiều chủ đề khác nhau; trong đó, những bài thơ viết về tình yêu để lại nhiều dấu ấn và sự đồng cảm nơi độc giả.

Xuân Quỳnh viết về tình yêu khá sớm. Bạn đọc yêu thơ từng khá quen thuộc với 2 bài thơ nổi tiếng: *Sóng*, *Thuyền và biển*. Ấn trong đó là biết bao xúc cảm với những cung bậc khác nhau của một trái tim yêu. Song đến với thi phẩm *Thơ tình cuối mùa thu*, chúng ta lại thấy một sắc thái mới giữa vô vàn bản nhạc thuộc "cây đàn muôn điệu" ấy - một tình yêu "tĩnh" trên nền không gian "động".

Không phải niềm khát khao đến cháy bỏng của con sóng thuở nào: *Làm sao được tan rã/ Thành trăm con sóng nhỏ!*

Trước biển lớn tình yêu/ Để ngàn năm còn vỗ? (*Sóng*), cũng chẳng phải những lo âu phấp phỏng của một trái tim phụ nữ yếu mềm: *Em lo âu trước xa tấp đường mình/ Trái tim đập nhưng điều không thể nói* (*Tự hát*); và cũng đâu còn những câu hỏi chất chứa bao băn khoăn, trăn trở kiểu: *Đốt lòng em câu hỏi/ Yêu em nhiều không anh?* (*Mùa hoa roi*) hay những hoài nghi trầm tích: *Lời yêu mỏng mảnh như màu khói/ Ai biết lòng anh có đổi thay?* (*Hoa cỏ may*)... đến với *Thơ tình cuối mùa thu*, người đọc thấy giọng điệu trầm lắng của một trái tim đầy trải nghiệm đã đi qua năm tháng cuộc đời. Dường như, dấu ấn của thời gian đã đem đến cho thơ một độ "chín" nhất định - độ "chín" của nếp cảm, nếp nghĩ và độ "chín" của một tài năng thi ca. Thơ tình cuối mùa thu, do vậy, hấp dẫn độc giả ở giọng điệu sâu lắng, kết tinh của nó. Mở đầu thi phẩm là bước đi thời gian với những chuyển động cuối mùa:

*Cuối trời mây trắng bay
Lá vàng thưa thớt quá*

*Phải chăng lá về rừng
Mùa thu đi cùng lá
Mùa thu ra biển cả
Theo dòng nước mênh mang
Mùa thu vàng hoa cúc
Chỉ còn anh và em...*

Đoạn thơ mở đầu gồm 8 câu thì có đến 7 câu, thi nhân dành trọn nét bút của mình ghi lại sự chuyển động của thiên nhiên, đất trời. Dưới ngòi bút nữ sĩ, người đọc như được ngắm một bức tranh thu với đầy đủ sắc màu và cảnh vật đặc trưng: cỏ cây, dòng nước, mây bay, lá vàng... Tất cả như đang "cựa quậy", "đi" nhanh về phía trước. Chúng ta cảm nhận được điều này, bởi đoạn thơ sử dụng khá nhiều động từ: mây trắng bay, lá về rừng, mùa thu đi, mùa thu ra, ... Bước đi của thời gian ở đây không hối hả, gấp gáp mà lặng lẽ, trầm ấm; song, cũng đủ để chúng ta thấy đó là không gian "động". Và trong mạch nguồn chuyển động ấy, hình như có một sự "đứng yên"? Chẳng phải ngẫu nhiên,

khi nói về tình yêu - ngay từ khổ thơ đầu - Xuân Quỳnh đã dành nhiều công sức để chạm khắc dấu ấn thời gian với “bước đi” của nó. Chỉ đến câu thơ cuối cùng, đọc giả mới “vỡ lẽ”: Chỉ còn anh và em. Đến đây, một dấu chấm xuống dòng làm người đọc hụt hẫng; nhưng mạch cảm xúc của nhà thơ vẫn dạt dào tuôn chảy, “tràn” ngay xuống khổ thơ thứ hai - một sự nối tiếp rất hợp lý:

Chỉ còn anh và em

Là của mùa thu cũ

Vâng! Mỗi bước đi của thời gian - dẫu chỉ là chuyển động khe khẽ từ cảnh vật - đều gắn với một khoảnh khắc khác, không còn là nó. Trong ý nghĩa như vậy, khi đặt bút phác họa đôi nét về cảnh thu,

tình thu... Xuân Quỳnh muốn đặt “nền” cho lời khẳng định tình yêu đôi lứa. Tình yêu giữa hai người, “anh” và “em” vẫn song hành cùng năm tháng, đi theo mùa thu. Nhưng mùa thu này đi, mùa thu khác lại tới; mà chẳng mùa thu nào giống nhau. Đó là quy luật của tự nhiên, vũ trụ. Còn tình yêu của thi sĩ thì tĩnh lặng, nó có quy luật riêng - quy luật tình người; sự gắn bó, hoà hợp giữa hai tâm hồn cùng những khát khao vĩnh cửu. Và khi những người yêu nhau mang trong trái tim ý niệm về sự vĩnh cửu ấy thì tình yêu trở nên bền vững trước sự thăng trầm của thời gian, dẫu bể đời người. Có lẽ, trước khi đặt bút viết *Thơ tình cuối mùa thu*, Xuân Quỳnh đã đau đáu niềm mong mỏi ấy. Bởi chị từng trải qua quá nhiều đắng

cay, tan vỡ trong tình yêu. Và quả thực, “cánh chuồn mỏng manh” kia đã nhiều lần “chấp chới” trong giông bão, rất mong có một ngày bình yên. Dường như nếp nghĩ này đã chi phối phần hồn thi phẩm, nên Xuân Quỳnh không “đi vào” tình yêu qua “nẻo đường” chất vấn, hoài nghi... mà chỉ khẳng định nhẹ nhàng:

Chỉ còn anh và em

Cùng tình yêu ở lại

Đúng là một tình yêu nhiều kết tinh, sâu lắng và trải nghiệm của một con người “Đã đi đến tận cùng xứ sở/ Đến tận cùng đau đớn, đến tình yêu”.

Xuất phát điểm từ đó, *Thơ tình cuối mùa thu* không còn là sự đan xen, chằng chéo của những xúc cảm đối lập hay các trạng thái đối cực giữa khắc nghiệt và yên lành, giữa bình yên và bão tố, giữa thủy chung và trắc trở, giữa hạnh phúc và lo âu... mà đã mang gam màu của một tình yêu vững chãi, bền bỉ:

Tình ta như hàng cây

Đã qua mùa bão gió

Tình ta như dòng sông

Đã yên ngày thác lũ

Thời gian như là gió

Mùa thu theo tháng năm

Tuổi theo mùa đi mãi

Chỉ còn anh và em.

Thật là những câu thơ trong sáng và giản dị! Sự chân thành, lắng sâu trong suy nghĩ đã giúp Xuân Quỳnh có nét riêng khi viết về tình yêu - đơn giản, song không kém phần đậm thắm, lời cuốn. Ta bắt gặp trong *Thơ tình cuối mùa thu*

không phải cái tôi trữ tình nhiều trần trở - nó là cái ta, sự hoà quyện tình yêu giữa “anh” và “em”. Một nét đặc sắc trong hệ thống chùm thơ viết về tình yêu của nữ sĩ. Ở đây, Xuân Quỳnh không “tự hát” mà ngợi ca, khẳng định tình yêu vĩnh cửu giữa hai người sau nhiều thử thách:

Tình ta như hàng cây

Đã qua mùa bão gió

Tình ta như dòng sông

Đã yên ngày thác lũ

Những “gió bão”, “thác lũ”... tượng trưng cho sự nghiệt ngã trong cuộc đời mỗi con người. Và trong tình yêu, người ta phải đối mặt với nó như một thử thách. Xuân Quỳnh khéo léo sử dụng các hình ảnh so sánh gần gũi, khiến độc giả có sự đồng cảm lớn khi tiếp cận thơ chị. Chị định nghĩa tình yêu thật giản

dị: “như hàng cây”, “như dòng sông”. Cách nói về tính chất của tình yêu cũng thật nhẹ nhàng, đầm thắm: “đã qua”, “đã yên”... Vâng! Những dòng sông của nước, những hàng cây của đất vẫn không ngừng chuyển động theo nhịp quay của vũ trụ, tạo hóa. Bởi “thời gian như là gió” kia mà! Làm sao các sự vật, hiện tượng quanh ta có thể ngưng đọng được? Chỉ duy nhất một điều sẽ ở lại, còn lại - là tình yêu giữa “anh và em”. Xuân Quỳnh nói đến trạng thái lưu động của bốn mùa, của tuổi tác: “Thời gian như là gió/ Mùa đi cùng tháng năm/ Tuổi theo mùa đi mãi”; nhưng cũng là để nói đến tình yêu đang chờ đón ở phía trước. Vô hình chung, mọi chuyển động của không gian, thời gian đều trở nên nhạt nhòa, không còn nghĩa lý gì trước một tình yêu vĩnh viễn:

Chẳng còn thời gian, chẳng còn không gian

Chỉ tuổi trẻ, tình yêu vĩnh viễn

(Thơ tình cho bạn trẻ)

Thật hiếm hoi, trong một bản nhạc viết về tình yêu của Xuân Quỳnh, lại có những âm hưởng và giai điệu dường như trở nên “lạc điệu”. “Lạc điệu” ở chỗ khi tác giả tấu lên bài ca luyện ái, nó chẳng còn mang dáng dấp của những cung bậc như người ta vẫn nghĩ về thơ tình Xuân Quỳnh: toàn lo âu, trắc trở, toàn bất hạnh, khổ đau của một cái tôi nhỏ nhoi, tội nghiệp - luôn sợ trái tim “lỡ nhịp” yêu đương... Đến *Thơ tình cuối mùa thu*, Xuân Quỳnh đã “hát” khúc ca thật khác lạ. Đoạn kết ngân lên nhẹ nhàng, nhưng gửi gắm phía sau con chữ là cả một niềm tin:

Chỉ còn anh và em

Cùng tình yêu ở lại

Kia bao người yêu mới

Đi qua cùng heo may

Hình như, toàn bộ nỗi niềm trong *Thơ tình cuối mùa thu* mà Xuân Quỳnh gửi lại với thời gian ấy, chỉ chất chứa vẹn nguyên một thông điệp - kết tinh từ một tình yêu đầy trải nghiệm, vững chắc. Điệp khúc “Chỉ còn anh và em” được nhắc đi nhắc lại suốt “chiều dọc” bài thơ, trở thành cảm hứng chủ đạo. Trước khoảnh khắc chuyển giao của đất trời, người ta hay mang nhiều suy tư, cảm xúc. Đặc biệt, tiết thu với sắc lá vàng rơi, gió heo may, chút chớm lạnh của thời tiết... càng dễ khơi gợi trong lòng người nghệ sĩ, tạo nguồn cảm hứng lớn cho sáng tạo nghệ thuật.

Có thể nói, dấu khệp *Thơ tình cuối mùa thu* lại, thi phẩm vẫn có sức ám ảnh đến kỳ lạ. Và mỗi lần, chợt nghe đâu đây ngân lên khúc hát (nhạc Phan Huỳnh Điểu): *Chỉ còn anh và em/ Cùng tình yêu ở lại*, người đọc lại thấu rung rung một nỗi niềm xúc động. Quả là hợp lẽ khi có người đã nhận định về thơ Xuân Quỳnh rằng: “Cái khát vọng tình yêu từng thiêu đốt Xuân Quỳnh cũng thiêu đốt luôn cả người đọc nó”.

HÀ ĐAN

